

Integrerade elever

Integrerade elever

Beställningsuppgifter:
Fritzes kundservice
106 47 Stockholm
Telefon: 08-690 95 76
Telefax: 08-690 95 50
E-post: skolverket@fritzes.se

Beställningsnr: 15:1437
ISBN: 978-91-7559-150-6
ISSN: 1651-9787

Illustrationer: Tobias Flygar

Grafisk formgivning: Typisk Form designbyrå

Innehåll

Förord	5
Begreppsordlista	7
Inledning	8
Integrering – inkludering	10
Begreppen integrering och inkludering – en diskussion.....	10
Vad innebär gemenskap och delaktighet?	13
Integrering för vem och varför	15
Organisation av integrerad undervisning	18
Lärares kompetens	21
Elevassistenter	21
Grundskola, sameskola och grundsärskola	24
Kursplaner och timplaner	24
Organisation	24
Betyg och bedömning	27
Dokumentation	29
Att arbeta med två kurs- eller ämnesplaner	30
Planeringen.....	33
Gymnasieskola och gymnasiesärskola	36
Undervisningstid och poäng	36
Organisation	36
Betyg och bedömning	38
Dokumentation	39

Referenser41

Bilaga 1

Att tänka på för dig som undervisar integrerade elever43

Förord

Det här stödmaterialet vänder sig till personal på skolor som har elever från en annan skolform integrerade i den ordinarie undervisningen. Materialet har tagits fram för att stödja lärare, rektorer och övrig skolpersonal i arbetet med att inkludera dessa elever.

Materialet har tagits fram av Birgitta Gladh-Carlsson och Inger Tinglev samt bearbetats av Skolverkets undervisningsråd Kristina Dahlberg, Magdalena Karlsson och Marianne Nyhlén.

En referensgrupp bestående av lärare, rektorer och representanter från Specialpedagogiska skolmyndigheten och Skolverket har medverkat och kommit med värdefulla synpunkter i framtagandet av stödmaterialet.

Det är Skolverkets förhoppning att det här stödmaterialet ska fungera som en god hjälp i skolans arbete med att stödja de integrerade elevernas utveckling i riktning mot utbildningens mål.

Stockholm i december 2014

Kjell Hedwall
Avdelningschef

Marianne Nyhlén
Undervisningsråd

Begreppsordlista

Många olika begrepp används inom integrerad verksamhet, och ofta ersätter de i praktiken varandra. I det här materialet ansluter vi oss till följande begrepps-förklaringar.

Inkludering innebär enligt Emanuelsson¹ att den inkluderade individen ses som en naturlig del av gruppen. Begreppet inkludering har ibland kommit att ersätta begreppet integrering.

Integrerad elev innebär enligt skollagen² att en elev i grundskolan kan få sin utbildning i grundsärskolan eller att en elev i grundsärskolan kan få sin utbildning i grundskolan eller sameskolan.

Särskola används i det här materialet som ett samlingsbegrepp för grundsärskola och gymnasiesärskola. Begreppet finns inte i några styrdokument.

1 Emanuelsson (1996) *Integrering – bevarad normal variation i olikheter*.

2 7 kap. 9 § skollagen.

Inledning

Integrerade elever finns inom såväl grundskolan och sameskolan som grundsärskolan. Det betyder att det finns elever mottagna i grundsärskolan som får sin undervisning i en grundskoleklass eller sameskoleklass och grundskoleelever som får sin undervisning i en grundsärskoleklass. För gymnasieskolan och gymnasiesärskolan finns ingen reglering i skollagen som stödjer möjligheten att integrera elever. Det finns däremot flera möjligheter till samverkan mellan dessa skolformer. Läs mer om detta på sidan 36.

Elever som får sin utbildning i en annan skolform än den de är mottagna i kallas i skollagen integrerad elev och beskrivs på följande sätt:³

En elev i grundskolan kan få sin utbildning inom grundsärskolan (integrerad elev), om de huvudmän som berörs är överens om detta och elevens vårdnadshavare medger det. En elev i grundsärskolan kan under samma förutsättningar få sin utbildning inom grundskolan eller sameskolan.

Detta gäller även för en enskild huvudman som bedriver en grundskola och som har integrerade elever. En sådan huvudman behöver inte ansöka om godkännande för att bedriva grundsärskola.

När begreppet *integrerad elev* används i det här materialet är det inte bara för att uppmärksamma att en elev har blivit placerad i en annan skolform. Integrerad har här den bredare betydelsen att eleven också ska känna sig pedagogiskt, socialt och fysiskt delaktig i klassens gemenskap. Det innebär att skolan behöver ha ett arbetsätt som gör det möjligt för alla elever att känna sig delaktiga i undervisningen och i skolans gemenskap.

Det är viktigt att ha kunskap om och beredskap för vad det innebär att undervisa en integrerad elev och vad som krävs för att kunna undervisa i en grupp där eleverna läser utifrån två olika läroplaner. Rektor och lärare behöver därför ha god kunskap om vad som gäller i de olika skolformerna. Ambitionen med det här stöd-materialet är att ge stöd i arbetet med att utveckla undervisningen i klasser och

³ 7 kap. 9 § skollagen.

grupper där integrerade elever deltar. Undervisningen av den integrerade eleven ska ske enligt bestämmelserna för den skolform eleven är mottagen i.⁴

Materialet är tänkt att kunna användas som underlag för pedagogiska samtal med syfte att utveckla verksamheten. Frågorna i slutet av varje avsnitt kan användas som stöd i dessa samtal.

⁴ 7 kap. 9 § skollagen.

Integrering – inkludering

Kort historik

Under 1970-talet uppstod i samhället i stort en strävan att öka integrationen av elever i skolsvårigheter i det som då kallades vanliga klasser. I uppdraget till SIA-utredningen,⁵ som tillsattes 1974, betonades att målet för skolan skulle vara att så långt som möjligt undvika en organisation där elever i skolsvårigheter skildes ut. I uppdraget ingick också att pröva hur en individuell differentiering skulle kunna genomföras. När forskare på 1970-talet undersökte verksamheter där elever hade integrerats pekade resultatet på att fokus i skolorna låg på vad som hände med eleven och inte på vad som hände i skolans miljö.⁶ Trots att begreppet integrering i teorin hade en bredare innebörd, visade det sig att det i praktiken var en benämning på en form av placering. Så småningom kom i stället begreppet inkludering att användas för den bredare innebörden.

I samband med Salamancadeklarationen kom inkluderingsbegreppet under 1990-talet att få något av ett internationellt genombrott. Där pläderas bland annat mot särlösningar för barn i behov av särskilt stöd.⁷

Över tid har begreppet inkludering utvecklats och diskuterats.⁸ Idag finns ingen entydig definition på vare sig begreppet integrering eller inkludering. Därför kan det vara bra att skolor som har elever från en annan skolform integrerade i den ordinarie undervisningen först definierar de två begreppen och utifrån de definitionerna tar ställning till vilka processer som behöver utvecklas.

Begreppen integrering och inkludering – en diskussion

I praktiken har begreppet integrering ofta kommit att förstås som den fysiska placeringen av elever i skolsvårigheter. Nilholm och Göransson menar att begrep-

5 SOU 1974:53, *Skolans arbetsmiljö*. Betänkande utgivet av Utredning om skolans inre arbete – SIA.

6 Emanuelsson (1996), *Integrering – bevarad normal variation i olikheter*. I Rabe och Hille (red.), *Boken om integrering. Idé, teori, praktik*.

7 Vislie (2003), *From integration to inclusion focusing global trends and changes in the western european societies*. European Journal of Special Needs Education.

8 Nilholm (2006), *Inkludering av elever i behov av särskilt stöd*.

pet integrering bygger på en uppdelning av ett *vi* och ett *dom*.⁹ I en förlängning betyder det att integrerade elever ofta identifieras som de avvikande *dom*, eftersom miljön där de integreras inte från början är anpassad till alla elevers olikheter.¹⁰ Begreppet integrering har därför blivit kritiserat och istället har en öppning för begreppet inkludering vuxit fram. Skillnaden i diskussionen kring begreppen integrering och inkludering har Nilholm och Göransson beskrivit på följande sätt:

Om man såg integreringsdiskussionen som att någon knackade på dörren och ville komma in, ville flera (inkluderingsförespråkarna, Skolverkets anm.) att diskussionen i stället skulle handla om något helt annat: Hur ska vi kunna bygga ett hus där alla har en självklar plats?

Också i diskussionen om vad som avses med inkludering har olika inriktningar vuxit fram. Nilholm och Göranssons beskriver följande tre definitioner:

1. Den gemenskapsorienterade definitionen. Denna definition innebär alla elevers självklara plats i ett enda skolsystem. Detta enda skolsystem ska ansvara för undervisningen av alla elever. Inga segregeringar ska skapas för att möta elevers olikheter. Med den här definitionen finns med andra ord ingen särskola eller några särskilda undervisningsgrupper. Olikheter ska i stället ses som en tillgång och alla elever ska känna sig socialt och pedagogiskt delaktiga. Samarbete och gemenskap är betydelsefulla liksom demokratiska processer.

2. Den individorienterade definitionen. Det avgörande i den här definitionen är att eleven ges en så anpassad undervisning att eleven når målen, trivs och har goda sociala relationer. Med en sådan här definition kan det finnas särskola och särskilda undervisningsgrupper. I den här definitionen lyfts inte frågan om huruvida de integrerade eleverna ses som en tillgång eller om de känner sig delaktiga i det som sker i undervisningen och i sin egen utveckling.

3. Den placeringsorienterade definitionen. I den här definitionen är det centrala vilken lokal eleven undervisas i, inte om eleven är socialt eller pedagogiskt delaktig i vad som i övrigt sker i klassrummet. Även med den här definitionen får särskola

9 Nilholm och Göransson (2013), *Inkluderande undervisning – vad kan man lära av forskningen?*

10 Tideman, Rosenqvist m fl. (2005), *Den stora utmaningen – om att se olikhet som resurs i skolan.*

och särskilda undervisningsgrupper förekomma. Denna definition kan sägas vara synonym med begreppet lokalintegrering.

Vad innebär gemenskap och delaktighet?

Forskning har visat att det har varit positivt för kunskapsutvecklingen för integrerade elever om de känner sig accepterade och delaktiga i gruppen där de får del av eller all sin undervisning.¹¹

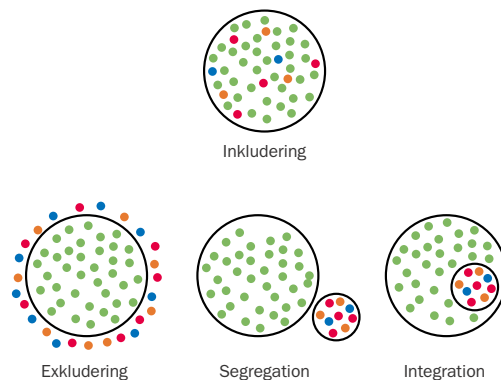
I en grupp där en integrerad elev ingår är det viktigt att både diskutera begreppen integrering och inkludering och skillnaderna dem emellan. Det är också viktigt att undersöka vilka processer som redan fungerar inkluderande i undervisningen och vilka som inte gör det. En skola som strävar efter att undervisningen ska vara inkluderande behöver involvera alla elever både i den pedagogiska och sociala gemenskapen. Nedan finns exempel på skrivningar för pedagogisk och social gemenskap (undervisningsperspektiv) samt pedagogisk och social delaktighet (elevperspektiv) som bygger på intentioner i såväl skollagen som i läroplanerna.

- *Pedagogisk gemenskap (undervisningsperspektiv på lärande)*
Läraren planerar och genomför tillsammans med eleverna en undervisning som tar hänsyn till varje individs behov, förutsättningar och erfarenheter. Läraren väljer också arbetssätt och arbetsformer som gynnar alla elevers kunskapsutveckling och motverkar sådana inlåsningseffekter som begränsar den enskilda elevens förutsättningar att nå de högre betygen.
- *Social gemenskap (undervisningsperspektiv på social interaktion)*
Läraren tar ett ansvar för och ger alla elever möjlighet att stärka den sociala förmågan och gemenskapen i klassen genom att till exempel välja arbetssätt och arbetsformer som utvecklar och stärker alla elevers trivsel i klassrummet.
- *Pedagogisk delaktighet (elevperspektiv på undervisning)*
Eleverna känner sig delaktiga i planeringen av undervisningen, får ta ansvar för studierna och utöva ett successivt större inflytande över det inre arbetet i skolan. Eleverna upplever att läraren tar hänsyn till deras behov och förutsättningar, erfarenheter och tänkande i sin planering och undervisning.

11 Molin (2004) *Att vara i särklass – om delaktighet och utanförskap i gymnasieskolan*.

- *Social delaktighet (elevperspektiv på social utveckling)*

Eleverna anser sig få finna sin unika egenart och får möjligheter att utveckla sin förmåga till inlevelse med andra. Eleverna anser sig få utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras till att använda och utveckla hela sin förmåga. De trivs och känner sig delaktiga i klassens gemenskap.

Att samtala om

- Studera illustrationen ovan och samtala om den. Ger den en bra bild av hur vi på vår skola definierar de olika begreppen?
- Vilken av modellerna ovan kan sägas symbolisera vår skola?
- Vad behöver vi utveckla i vår undervisning för att vi ska nå en högre grad av inkludering?
- Finns det övergripande visioner och intentioner om inkludering hos vår huvudman som stödjer arbetet?
- Är alla elever på vår skola pedagogiskt delaktiga? Ge exempel.
- Är alla elever på vår skola socialt delaktiga? Ge exempel.

Integrering för vem och varför

Oavsett var och i vilken skolform en elev är integrerad har den sociala miljön stor betydelse för hur eleven trivs i skolan. Elevens relationer till sina kamrater avgör ofta känslan av delaktighet. Men om tyngdpunkten ligger på social utveckling kan det finnas risk för att förväntningarna på den integrerade elevens kunskapsutveckling blir felaktiga. Målet med integreringen kan inte handla om elevens sociala utveckling utan stort fokus måste ligga på undervisning och kunskapsutveckling. Lärares förväntningar på en elevs kunskapsutveckling är avgörande för hur långt eleven kan nå. Forskare som Molin och Jakobsson, Nilsson¹² resonerar kring elevers delaktighet i skolarbetet och hur det påverkar kunskapsutvecklingen. De menar att om eleven känner sig accepterad och delaktig i gruppen ger det positiva konsekvenser även för elevens kunskapsutveckling.

När en elev som är mottagen i särskolan får hela eller delar av sin utbildning i en annan skolform beror det ofta på att eleven eller vårdnadshavarna har önskat detta. En annan anledning kan vara etablerade kamratrelationer som man vill ska fortsätta, men även den geografiska närheten kan spela roll. Ibland kan kulturella aspekter, tradition eller brist på information göra att vårdnadshavare har svårt att acceptera att deras barn har en utvecklingsstörning och behov av särskola. Orsaken till att vårdnadshavare önskar integrering kan vara en misstro mot särskolan som skolform, en oro för att särskolan inte utmanar barnets intellektuella utveckling eller att barnets sociala utveckling gynnas av att undervisas tillsammans med barn utan intellektuell funktionsnedsättning.

Att vara integrerad elev kan ibland innebära ett förstärkt utanförskap och en känsla av otillräcklighet hos eleven. Emanuelsson¹³ hävdar att integrering i skolan ibland kan leda till segregering i och med att en individintegrerad elev kan riskera att pekas ut som avvikande från normen, vilket kan leda till en isolerad social situation för eleven.

” Själva placeringen som integrerad elev gör inte att eleven självklart blir en naturlig del av gruppen.

12 Molin (2004), *Att vara i särklass – om delaktighet och utanförskap i gymnasiesärskolan* och Jakobsson och Nilsson (2011), *Specialpedagogik och funktionshinder*.

13 Emanuelsson (1996).

Därför är det viktigt att vara medveten om att eleven kan ha en utsatt position i gruppen. Tideman med flera¹⁴ menar att om integreringen sker utan att elevernas behov och intressen sätts i förgrunden kan det leda till att de görs osynliga och utvecklar dålig självkänsla.

Innan en elev integreras behöver det finnas tillräcklig kunskap om den enskilde eleven för att avgöra vad som är bäst för honom eller henne. Eleven som ska integreras är i en speciell situation och därför är det viktigt att eleven känner sig delaktig i besluten och i hur integreringen ska gå till. *För vem* och *varför* integreringen sker är något huvudmän behöver reflektera över innan man fattar beslut om att integrera en elev. Alla beslut ska grunda sig i barnets bästa. Skollagen¹⁵ är tydlig med att barnets egen vilja och inställning ska klarläggas och att barnet ska få möjlighet att uttrycka sina åsikter. Detta gäller alla barn upp till 18 år.

År 2003 fann European Agency for Development of Special Needs Education¹⁶ att inkludering vanligtvis fungerar bra i de lägre åldrarna, men att det ofta uppstår svårigheter i de senare åren i grundskolan och i gymnasieskolan. Den ökade ämnesspecialiseringen och organiseringen av utbildningen kan göra det svårt för integrerade elever att följa med i undervisningen. Att de flesta integrerade eleverna finns i de lägre åldrarna kan också bero på att samspelet mellan eleverna ibland försåras i samband med att de blir äldre. Eftersom elever utvecklas i olika takt kan det leda till att skillnaderna mellan dem blir större varefter tiden går.

En elev som tas emot i grundsärskolan i de senare skolåren går ibland kvar i sin klass i grundskolan men då som integrerad. När eleven börjar i gymnasieskolan går han eller hon däremot oftast i gymnasiesärskolan. Eleven placeras då i en annan elevgrupp, vilket ibland kan leda till bristande motivation och trivsel. En orsak till detta kan vara att eleven har svårt att identifiera sig som en elev med funktionshinder, och som en förlängning av det, med sina klasskamrater.

” Skolledningens och lärarnas medvetenhet och inställning till inkludering är absolut avgörande för hur eleven blir en del av gruppen.

Att samtala om:

- Hur tar vi reda på hur alla elever upplever sin delaktighet och gemenskap på vår skola?

14 Tideman m.fl. (2005).

15 1 kap. 10 § skollagen.

16 European Agency for Development of Special Needs Education (2003), www.european-agency.org.

Organisation av integrerad undervisning

Skolans värdegrund och uppdrag som det beskrivs i läroplanerna för de obligatoriska skolformerna, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska genomsyra all undervisning. Varje elev ska ges förutsättningar att utveckla sin unika egenart och på så sätt kunna förberedas för att leva och verka i samhället.

En skola för alla är ett begrepp som ofta förekommer inom skolforskningen. Enligt forskare inom ALA-stiftelsen och FUB¹⁷ ses individintegrerade elever som ett nödvändigt steg närmare den visionen. Men integrering kan också handla om en mindre grupp elever som integreras i en klass (gruppintegrering). Att vara integrerad i grupp kan vara positivt för en del elever eftersom de kan känna gemenskap med de andra i gruppen. För att erbjuda goda förutsättningar för lärande och utveckling kan skolan behöva skapa situationer där den integrerade eleven kan möta elever med liknande intressen eller utvecklingsnivå.

Emanuelsson¹⁸ menar att det går att avläsa ett samhälles utveckling mot integration genom att studera hur väl samhället har integrerat medborgare i utsatta situationer. Han säger också att eftersom vi fortfarande pratar om integrering är det ett bevis för att det ännu inte är självklart att alla människor har lika värde och samma möjligheter.

När en elev ska få sin undervisning i en annan skolform är det viktigt att det på alla nivåer i organisationen finns kompetens och idéer om hur man kan arbeta på bästa sätt. Till exempel hur man kan utveckla ett inkluderande förhållningssätt i organisationen, planeringen och i undervisningens genomförande. Att organisera undervisningen på bästa sätt ställer stora krav på flexibilitet och vilja att möta varje enskild elevs förutsättningar och behov. Andra faktorer som kan påverka hur skolan organiserar utbildningen för en integrerad elev kan vara personalens förhållningssätt, vilken syn man har på olika funktionsnedsättningar och viljan att anpassa undervisningen utifrån elevers olika utvecklingsnivå. Genom att kontinuerligt och systematiskt följa upp undervisningen kan det bli tydligt i vilken mån organisationen behöver anpassas för att ge alla elever möjlighet att utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål.

17 www.ala.fub.se FUB:s forskningsstiftelse, ALA-stiftelsen.

18 Emanuelsson (1996), *Integrering – bevarad normal variation i olikheter*.

Att samtala om

- Hur syns det i vår organisation att vi ser mångfald som en tillgång?
- Vilka syften kan finnas när vi fattar beslut om att integrera en elev?
- Vilka argument ligger till grund för hur vi har organiserat undervisningen i grupper där integrerade elever ingår?
- Hur anpassar vi undervisningen efter elevers olika utvecklingsnivåer?
- Vilket stöd från rektor behöver personalen för arbetet med integrerade elever?

Lärarens kompetens

Alla skolor är skyldiga att använda pedagogisk personal med den utbildning som krävs för den undervisning de ska arbeta med.¹⁹ För att lärarna ska vara behöriga att bedriva undervisning och att självständigt sätta betyg krävs att de är legitimerade. Det innebär att de ska ha utbildning för det ämne, ämnesområde, den skolform och de årskurser (i grundskolan och motsvarande skolformer) som de undervisar i.

En lärare behöver inte ha en speciallärarexamen för att vara behörig att undervisa en grundskoleklass med integrerade elever. En grundsärskoleelev som är integrerad i grundskolan kan eventuellt behöva särskilt stöd för att nå grundsärskolans kunskapskrav. För att bedriva undervisning som avser särskilt stöd krävs en lärare som har en speciallärarexamen.

Personalen behöver också ges möjligheter till kontinuerlig kompetensutveckling för att möta elevernas behov. Kompetensutvecklingen kan röra kunskaper om elevens funktionsnedsättning och hur läraren ska bemöta eleven i sin undervisning. Det är också nödvändigt att ha kunskaper om de bestämmelser som gäller för de aktuella skolformerna, som tidigare nämnts. Det är huvudmannens och rektorns ansvar att se till att personalen får den kompetensutveckling som behövs.

Elevassistenter

I skolan kan det finnas elevassistenter²⁰ och personliga assistenter. En elevassistent fungerar ofta som stöd i den pedagogiska verksamheten och kan vara knuten till en viss elev eller till en klass. Även om en elevassistent finns med i det pedagogiska arbetet i klassen är det alltid elevens lärare som har ansvaret för att planera och genomföra undervisningen och för kunskapsbedömning och betygssättning. Ett nära samarbete mellan lärare och elevassistent kan skapa goda förutsättningar för elevens kunskapsutveckling. Om det av någon anledning inte finns ett sådant samarbete utan att eleven och elevassistenten lämnas mycket åt sig själva kan det vara svårt för läraren att bedöma elevens kunskapsnivå och planera den fortsatta undervisningen.

19 2 kap. 13 § skollagen.

20 Prop. 2009/10:165, *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*.

En personlig assistent är knuten till en viss elev och inte till någon verksamhet. Den personliga assistenten omfattas av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)²¹ och anställs av vårdtagaren, vårdnadshavaren eller av kommunen. Till skillnad från elevassistenten är det alltså inte rektorn som är chef för den personliga assistenten. Den personliga assistenten ska se till att eleven får hjälp med sina grundläggande behov.

Att samtala om

- Hur ser huvudmannen och rektorn till att lärarna har rätt kompetens för sitt uppdrag?
- Vilken kompetensutveckling har vi behov av på vår skola för att kunna bemöta och undervisa integrerade elever?
- Vilka rutiner har vi för samarbetet mellan lärare och elevassistenter på vår skola? Hur fungerar rutinerna?
- På vilket sätt deltar elevassistenten i det pedagogiska planeringsarbetet?
- Vilka rutiner finns för att underlätta för kunskapsbedömningen när flera personer är inblandade i arbetet med eleven?

21 Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Grundskola, sameskola och grundsärskola

Organisation

För att kunna fatta beslut om att integrera en elev behöver dels berörda huvudmän vara överens, dels behöver elevens vårdnadshavare medge det.²² Vårdnadshavare kan önska men inte kräva att deras barn ska vara integrerad i en annan skolform. Om vårdnadshavarna säger nej till att integrera eleven kan ett sådant beslut inte fattas. Därför vilar ett stort ansvar på huvudmannen att föra samtal med vårdnadshavarna och att informera om vad det innebär att vara integrerad, vilka anpassningar som är möjliga att göra och vad integreringen kan innebära på sikt.

Om alla parter är överens kan alltså en elev som är mottagen i grundsärskolan få sin undervisning i grundskolan eller sameskolan och en elev i grundskolan kan få sin undervisning i grundsärskolan. Det är viktigt att eleven, trots att han eller hon är integrerad i en annan skolform, ändå följer styrdokumentet för den skolform som han eller hon är mottagen i.

Rektorn har möjlighet att fatta de beslut som behövs för att göra anpassningar som gör det praktiskt möjligt att möta och undervisa elever som tillhör två olika skolformer i samma klass, till exempel när det gäller timplanerna.²³ Läs mer om detta på sidan 24–25 och 30–32.

Kursplaner och timplaner

Den garanterade undervisningstiden är densamma för grundskolan och grundsärskolan med undantag för inriktningen träningskola i grundsärskolan. Under de nio skolåren har eleven rätt att få 6 785 timmars undervisning förutom i träningskolan där eleven har 6 665 timmars garanterad undervisningstid. Dessa timmar är uppdelade på olika ämnen och ämnesområden. Hur tiden delas upp är däremot inte lika i de olika skolformerna.

22 7 kap. 9 § skollagen.

23 7 kap. 9 § skollagen.

I och med att timplanerna²⁴ för de olika skolformerna skiljer sig åt, kan skolan behöva anpassa timplanen för den integrerade eleven så att skoldagen fungerar praktiskt för alla inblandade. I vissa ämnen skiljer sig timplanerna väsentligt åt medan timplanerna för andra ämnen är mer lika. Tillsammans med rektorn behöver läraren komma fram till hur man kan anpassa timplanen så att den integrerade eleven så långt som möjligt ska kunna följa klassens undervisning. Det förutsätter kunskaper om kursplanerna och kunskapskraven för de olika ämnena och hur de skiljer sig åt mellan de olika skolformerna.

Engelska är ett exempel på ämne där timplanerna skiljer sig mycket åt. I grundsärskolan har eleverna 180 timmar och i grundskolan 480 timmar. Ämnet hem- och konsumentkunskap är ett annat exempel. Grundsärskolans elever har 525 timmar medan grundskolans elever har 118 timmar. Syfte och centralt innehåll är mer lika mellan de två skolformerna i ämnet hem- och konsumentkunskap än i ämnet engelska. Genom att analysera de olika kursplanerna för respektive skolform kan man som lärare få syn på vilka olika delar som står i fokus för varje ämne i grundskolan respektive grundsärskolan. Utifrån en medvetenhet om dessa skillnader och likheter behöver läraren sedan fundera över planeringen av undervisningen. Det kan till exempel gälla val av arbetsätt, arbetsformer och redovisningsformer så att varje elev ges förutsättningar att utveckla de förmågor som finns framskrivna i den kursplan de följer. Som stöd i arbetet med att analysera kursplanerna och kunskapskraven kan Skolverkets kommentarmaterial till kursplanerna för grundskolan och grundsärskolan användas.

I grundsärskolan läser eleverna naturorienterade ämnen och samhällsorienterade ämnen från årskurs 1 till årskurs 9. I grundskolan läser eleverna enligt ämnesspecifika kursplaner i de naturorienterade och samhällsorienterade ämnena från och med årskurs 4. Detta hindrar dock inte att undervisningen kan ske i ämnesövergripande form även i årskurs 4–9.

När en lärare planerar undervisning där integrerade elever ingår är det viktigt att ta hänsyn till att alla elever ska undervisas enligt den kursplan som gäller för den skolform där de är mottagna. Det behöver däremot inte betyda att elever som följer olika kursplaner i ett ämne inte kan arbeta med samma arbetsområde. Läraren behöver också tänka på att bedömningen ska göras utifrån de kunskapskrav som gäller i respektive skolform.

Rektorn kan besluta att göra sådana Anpassningar som krävs för att undervis-

24 Bilaga 1 skollagen och bilaga 1 skolförordningen (2011:185).

ningen ska fungera för den integrerade eleven.²⁵ Om det innebär att eleven får färre timmar i något ämne behöver skolan göra en bedömning av om eleven ändå ges förutsättningar att kunna nå kunskapskraven i det ämnet. Oavsett vilket ämne det gäller behöver bedömningen varieras och anpassas så att varje elev ges rätt förutsättningar att kunna visa sin kunskapsutveckling i förhållande till de aktuella kunskapskraven.

Betyg och bedömning

En lärare som arbetar med integrerade elever behöver vara insatt i vad elevernas kunskaper ska bedömas mot och vad som gäller för betygssättning.

I grundskolan ska betyg sättas från och med höstterminen i årskurs 6. Som betyg används beteckningarna A, B, C, D, E och F för de olika betygsstegen. A-E står för godkända resultat och F står för att eleven inte har uppnått de kunskapskrav som minst ska uppnås. Om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper på grund av elevs frånvaro, ska betyg inte sättas. I det fallet ska de stödåtgärder som har satts in framgå av beslutet. När ämnet avslutas och läraren sätter ett icke godkänt betyg ska han eller hon göra en skriftlig bedömning av elevens kunskapsutveckling i ämnet.²⁶

Elever som har avslutat sin utbildning i grundsärskolan ska få ett intyg över den utbildning de har fått. Om eleven eller elevens vårdnadshavare begär det, ska intyget kompletteras med ett allmänt studieomdöme. Studieomdömet ska beskriva elevens möjlighet att bedriva studier. Intyget ska undertecknas av läraren.²⁷

I grundsärskolan sätts betyg i årskurs 6–9 i alla ämnen om eleven eller elevens vårdnadshavare begär det. Som betyg används endast beteckningarna A, B, C, D och E. Om eleven inte har nått upp till kraven för betyget E²⁸ eller om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper på grund av att eleven har varit frånvarande ska betyg inte sättas. Det är mycket viktigt att informera eleven och vårdnadshavaren på ett tidigt stadium att de kommer att behöva begära betyg för att få det om eleven följer grundsärskolans kursplaner. Lärarna behöver dock vara beredda på att en begäran om betyg kan komma sent. En elev eller elevens vård-

25 7 kap. 9 § skollagen.

26 10 kap. 18 och 22 §§ skollagen.

27 11 kap. 17 § skollagen.

28 11 kap. 20 § skollagen.

nadshavare kan begära betyg ända tills utbildningen är avslutad, men inte därefter. I inriktningen träningskolan sätts inga betyg.

Det är viktigt att uppmärksamma att även om betygsskalan i stort sett är densamma för de olika skolformerna så skiljer sig kunskapskraven åt. Betygen sätts utifrån de kunskapskrav som gäller för den kursplan som eleven läser efter. En grundskoleelevs betyg i ämnet teknik kan alltså inte jämföras med den integrerade klasskamratens betyg i samma ämne i och med att de har betygsatts utifrån olika skolformers kunskapskrav. Om en elev från grundsärskolan har betyget A betyder det alltså inte med automatik att han eller hon skulle kunna uppnå betyget E för grundskolan. Mer konkreta exempel finns på sidan 30–31 och 33–35.

Om lärarna bedömer att en integrerad elev som är mottagen i grundsärskolan skulle klara att läsa ett eller flera ämnen efter grundskolans kursplaner kan rektorn besluta om det. Inför ett sådant beslut ska skolan samråda med elevens vårdnadshavare.²⁹ Gör man en sådan lösning ska eleven bedömas enligt grundskolans kunskapskrav. Ett annat sätt för en elev som är mottagen i grundsärskolan att få betyg i ämnen från grundskolan kan vara att läraren sätter betyg i enlighet med kunskapskraven för grundskolan med stöd av skollagens bestämmelse om prövning.³⁰ Däremot är det inte möjligt för en elev i grundskolan som är integrerad i grundsärskolan att läsa ämnen eller ämnesområden enligt grundsärskolans kursplaner och inte heller att bedömas efter de kunskapskrav som gäller för ämnena i grundsärskolan.

För att stödja och utveckla kunskap om bedömning och betygssättning behöver lärarna få möjligheter att föra kollegiala samtal och därigenom utveckla en gemensam bedömarkompetens. För lärare som undervisar i en klass där det ingår integrerade elever är det viktigt att få möjlighet till möten med lärare i båda skolformerna.

För en elev som är integrerad i grundsärskolan och läser enligt grundskolans kursplaner behövs utmaningar i alla ämnen på en mer avancerad nivå än för de övriga eleverna i klassen. Det ställer större krav på undervisningens ämnesinnehåll. Om det inte finns tillräcklig kompetens i det ordinarie arbetslaget kan en nära samverkan med ämneslärare i grundskolan vara ett sätt att hitta rätt nivå.

Skolverket har tagit fram ett antal stödmaterial som stöd för kollegiala samtal och för att utveckla lärares bedömarkompetens. Kunskapsbedömning i skolan är en del av det pedagogiska arbetet oberoende av skolform.

29 11 kap. 8 § skollagen.

30 10 kap. 23 § skollagen.

Dokumentation

För att ha ett allsidigt underlag vid utvecklingssamtalen och för att kunna utforma den skriftliga individuella utvecklingsplanen behöver läraren kontinuerligt bedöma på vilket sätt eleven når kunskapskraven. Enligt skollagen³¹ ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ha utvecklingssamtal om elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling minst en gång per termin.

En gång per läsår i årskurserna 1–5³² ska läraren i samband med utvecklingssamtalet göra en skriftlig individuell utvecklingsplan där det framgår hur elevens kunskaper har utvecklats i förhållande till kunskapskraven i kursplanerna. I utvecklingsplanen ska det även finnas en sammanfattning av vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen. Detta gäller för såväl grundskolan som grundsärskolan.

I grundskolan får eleverna betyg istället för skriftlig individuell utvecklingsplan från och med årskurs 6. Detsamma gäller för grundsärskolan om eleven eller vårdnadshavaren önskar betyg i alla ämnen. Om eleven eller vårdnadshavaren inte har begärt betyg ska läraren fortsätta att ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i den skriftliga individuella utvecklingsplanen en gång per läsår.³³ Eleven eller vårdnadshavaren har också möjlighet att begära betyg endast i något eller några ämnen i grundsärskolan. Om så är fallet ska läraren ge omdömen i en skriftlig utvecklingsplan en gång per läsår i de ämnen eleven eller vårdnadshavaren inte har begärt betyg.

Det finns inget som hindrar att man ger skriftlig information vid andra tillfällen än vid utvecklingssamtalet. Det är rektorn som bestämmer hur skolan utformar den skriftliga informationen. Skolverket har givit ut ett antal stödmaterial³⁴ som ska stödja lärarna i arbetet med den skriftliga dokumentationen.

31 10 kap. 12 § och 11 kap. 15 § skollagen.

32 10 kap. 13 och 11 kap. 16 §§ skollagen.

33 11 kap.16a § skollagen.

34 Se bland annat Skolverket *Allmänna råd om utvecklingssamtalet och den individuella utvecklingsplanen* samt stödmaterialiet *Stöd för arbetet med den skriftliga individuella utvecklingsplanen*.

Att samtala om

- Välj ett ämne och diskutera hur kursplanen och kunskapskraven för ämnet i de olika skolformerna skiljer sig åt.
- Hur planerar vi för natur- och samhällsorienterande ämnen när en elev i klassen läser ämnena i block och de andra läser ämnena var för sig?
- Vilka rutiner finns för att följa elevernas kunskapsutveckling?
- Hur kan rektorn ge förutsättningar för kollegiala samtal?

Att arbeta med två kurs- eller ämnesplaner

Arbetet med integrerade elever kan underlättas om det finns en medvetenhet hos alla berörda om att undervisningen planeras utifrån två kursplaner. Lärare som ska undervisa i klasser där det ingår en integrerad elev behöver dessutom få förutsättningar att sätta sig in i och jämföra de olika skolformernas kurs- eller ämnesplaner. Inte bara personalen utan även eleven och vårdnadshavarna behöver få information om detta. Det är också bra om alla elever i klassen får veta att arbetet i klassen styrs av två kursplaner. Ett sätt att informera eleverna kan vara att läraren visar de två kursplanerna och ger exempel på skillnader.

Vid val av läromedel är det en förutsättning att läraren är väl insatt i de båda kursplanernas innehåll. Ofta används andra läroböcker för den integrerade eleven och ibland är det läsbarhet och visuellt stöd som avgör valet. Det är dock viktigt att ha kursplanen som utgångspunkt vid val av läromedel, vilket kan innebära att flera olika läromedel används på samma gång i klassrummet. Även här kan det vara viktigt att förklara för klassen att läromedlen är kopplade till olika syften, centrala innehåll och kunskapskrav. Att visa på skillnader i kursplanerna och kunskapskraven kan också förbereda eleverna inför betygssättningen så att de vet att de inte kan jämföra betyg om de läser efter olika kursplaner. Betyget E betyder olika i de olika skolformerna, ett exempel:

En grundskoleelevs betyg E, åk 6, i ämnet svenska motsvarar den här delen av kunskapskravet: ”Eleven kan läsa skönlitteratur och sakprosatexter för barn och ungdomar med *flyt* genom att använda lässtrategier på ett *i huvudsak fungerande* sätt.”

En grundsärskoleelevs betyg E, åk 6, i samma ämne motsvarar den här delen av kunskapskravet: ”Eleven kan med *stöd av bilder* läsa berättande texter med kända ord och bekant innehåll.”

Information om vad som gäller i fråga om intyg, betyg och studieomdöme kan vara bra att ge vid flera tillfällen och till alla; elever, vårdnadshavare och all personal på skolan för att inga missuppfattningar ska finnas.

Att samtala om

- Utgår vår planering av undervisningen ifrån båda skolformernas kursplaner?
- Börjar vi i den ena kursplanen och anpassar efter den andra eller startar vi i båda kursplanerna?

Ofta väljer rektorn att fatta beslut om att ändra timplanen för den integrerade eleven så att eleven ska få samma undervisningstid i de olika ämnena som den övriga klassen. I en del ämnen innebär det att den integrerade eleven får fler timmar jämfört med den skolform eleven är mottagen i och i andra ämnen färre. Oavsett hur skolan väljer att fördela undervisningstiden för den integrerade eleven är det viktigt att undervisningen utgår ifrån syfte och centralt innehåll i den kursplan som eleven följer. Bedömningen ska på samma sätt ske utifrån de aktuella kunskapskraven.

Att samtala om

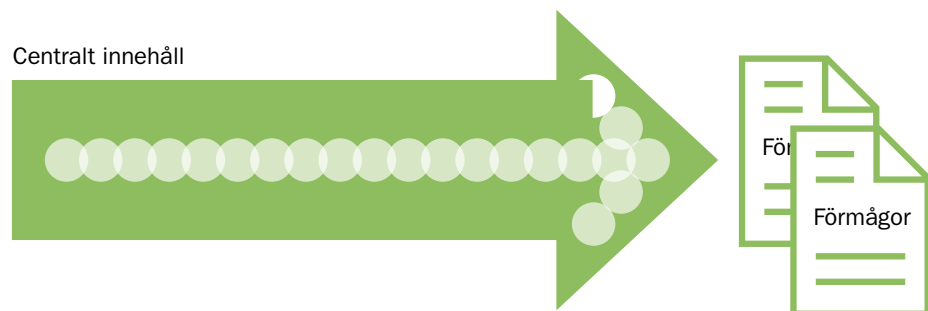
- Hur informeras alla inblandade på vår skola om vilka anpassningar av timplanen som har beslutats?
- Vilka dilemman ser vi med att undervisningen anpassats till en skolform samtidigt som eleven följer undervisningstiden i en annan?
- Hur planerar vi för att vår undervisning ska motsvara syftet och det centrala innehållet för alla elever i klassrummet?

Ofta fattas beslut om att ändra timplanen med motiveringen att det gynnar den sociala gemenskapen. Här är det viktigt att påpeka att även om den sociala utvecklingen är viktig så har eleven rätt till de förutsättningar som leder till en optimal kunskapsutveckling och att detta behöver vara i fokus när skolan fattar beslut.

Lärarens förväntningar på den integrerade elevens förmågor är avgörande för elevens kunskapsutveckling. Syftet med integrering är att eleven ska få tillgång till den undervisning som övriga elever får. Det innebär att den integrerade eleven ska vara en del av den ordinarie undervisningen och inte bara vara placerad i samma klassrum.

I Skolverkets allmänna råd för planering och genomförande av undervisningen³⁵ beskrivs en arbetsprocess som ger förutsättningar för en strukturerad undervisning. Arbetsprocessen är ett stöd för att se till att undervisningen genomförs utifrån skolans styrdokument. När skolans personal ska hantera två kursplaner eller ämnesplaner samtidigt blir det extra viktigt att läraren har en genomtänkt arbetsprocess för planeringen. Läraren kan på så sätt lättare åstadkomma en strukturerad undervisning.

När olika kursplaner jämförs kan pilen nedan användas som diskussionsunderlag. Pilen är tänkt att symbolisera det centrala innehållet som finns i ett ämne eller ett ämnesområde. Den pekar mot det syfte och de ämnesspecifika förmågor som är det långsiktiga målet med undervisningen. Den smalare pilen symboliserar grundskolan och gymnasieskolan medan den tjockare är grundskolan och gymnasieskolan. Pilarna är olika tjocka och olika långa i och med att kursplanerna skiljer sig åt. Som underlag för diskussion och planering kan syftestext med förmågor samt det centrala innehållet tänkas in i de olika pilarna.

35 Se Skolverkets *Allmänna råd för planering och genomförande av undervisningen*.

Båda kursplanerna eller ämnesplanerna med tillhörande kunskapskrav behöver finnas med i hela undervisningsprocessen, från planering via genomförande till bedömning och utvärdering. Nedan beskrivs ett exempel på hur detta kan göras.

Planeringen

Syftet med planeringen är att skapa förutsättningar för alla elever att utvecklas så långt som möjligt utifrån de nationella målen. Det förutsätter en väl planerad och strukturerad undervisning som utgår ifrån skolans styrdokument. I klasser med integrerade elever behöver planeringen utgå ifrån båda skolformernas styrdokument.

Det är naturligt att kursplanen är utgångspunkten för planeringen och därför kan det vara bra för lärarna att starta planeringen med att jämföra kursplanernas olika delar. Vid jämförelsen kan skillnaden i kursplanerna bli tydligare för lärarna. Till exempel kan planeringsarbetet starta med jämförelser av syftet på följande sätt:

Grundskolan, svenska:

Läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften.

Grundsärskolan, svenska:

Läsa, förstå och reflektera över olika texter.

Likheten är: *läsa ... texter*

Skillnaden är: *... analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften samt ... förstå och reflektera över olika ...*

- Diskutera hur detta kan bli synligt i planeringen, genomförandet och i bedömningsituationer.

Fortsätt sedan med jämförelser av det centrala innehållet:

Grundskolan, årskurs 7–9, svenska:

Lässtrategier för att förstå, tolka och analysera texter från olika medier.

Grundsärskolan, årskurs 7–9, svenska:

Lässtrategier för att avkoda och förstå olika texter.

Likheten är: *Lässtrategier för att förstå ... texter.*

Skillnaden är: *... tolka och analysera ... från olika medier samt ... avkoda ...*

- Diskutera hur den här skillnaden kan påverka val av exempelvis arbetsformer, arbetssätt och läromedel.

Även kunskapskraven behöver jämföras och diskuteras för att läraren ska kunna se likheter och skillnader i kvalitet och progression. Värdeorden kan behöva tolkas och förstås i relation till det sammanhang och det innehåll de relaterar till i respektive kursplan. Nedan finns ett exempel på detta. Det är viktigt att notera att värdeordet *enkla* inte betyder samma sak i de båda skolformernas kunskapskrav.

Grundskolan, årskurs 9 betyg E, svenska:

... utifrån egna erfarenheter, olika livsfrågor och omvärldsfrågor, tolka och föra **enkla och till viss del underbyggda resonemang om tydligt framträdande budskap** i olika verk.

Grundsärskolan, årskurs 9, betyg C, svenska:

Eleven kan också föra **enkla resonemang om budskap och handling i olika typer av berättade texter** ...

- Diskutera likheter och skillnader i kunskapskraven. Vilka kvalitéer uttrycker progressionen i kunskapskraven i de två kursplanerna? Vilka skillnader och likheter finns?
- Jämför progressionen i kunskapskraven från årskurs 6 till årskurs 9 i ett ämne för de båda skolformerna. Vad är skillnaden i kvalitén?
- Hur kan vi till exempel tolka värdeorden *enkla* respektive *välutvecklade* i de olika skolformerna?

När lärarna har diskuterat kunskapskraven och identifierat vilka delar som bedömningen ska utgå ifrån i det aktuella arbetsområdet kan diskussionen övergå till att handla om på vilket sätt eleverna ska ges möjlighet att visa sina kunskaper. Det vill säga identifiera vilka bedömningsformer och bedömningstillfällen som kan ge eleverna bäst förutsättningar att visa sina kunskaper.

- Diskutera hur era elever kan ges förutsättningar att visa sina kunskaper inom det planerade arbetsområdet. Ska bedömningen ske kontinuerligt eller vid speciella tillfällen?
- Hur anpassar vi redovisningsformerna till elevernas olika förutsättningar och behov?

- Hur kan eleverna bli delaktiga i bedömningen? Hur kan elevernas tankar om planeringen tas tillvara?

Nu kan val av arbetssätt och arbetsformer göras:

- Hur anpassar vi undervisningens innehåll och arbetsuppgifter till elevernas olika förutsättningar och behov?
- Vilka arbetssätt och arbetsformer kan på bästa sätt stödja varje elevs kunskapsutveckling i ämnet eller ämnesområdet?
- Vilka arbetssätt och arbetsformer kan på bästa sätt stödja varje elevs utveckling mot de övergripande målen i läroplanens andra del?
- Ska alla elever arbeta på samma sätt och med samma material?

Att dokumentera hela arbetsprocessen och de vägval som gjorts under arbetets gång kan vara ett bra stöd för att följa upp undervisningen och för planeringen av nästa arbetsområde.

- Hur följer vi upp och utvärderar undervisningen?
- Hur använder vi resultatet av utvärderingen vid planeringen av nästa arbetsområde?

Som bilaga till stödmaterialet finns förslag på en blankett. Blanketten är tänkt att användas för att tydliggöra för alla berörda att den integrerade eleven ges den utbildning han eller hon har rätt till. I blanketten finns förslag på några frågeställningar men det finns också utrymme för ytterligare frågeställningar som den egna skolan kan komplettera med vid behov.

Gymnasieskola och gymnasiesärskola

Organisation

För gymnasieskolan finns inte motsvarande bestämmelser om integrering som det gör för den obligatoriska skolan. I skollagen och gymnasieförordningen finns bestämmelser som reglerar introduktionsprogram, betygssättning och avvikelser från nationella program i gymnasiesärskolan.

Det finns dock inget som hindrar att en elev som är mottagen i gymnasiesärskolan genomför sin utbildning genom samverkan mellan gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Skolor som vill samverka på det sättet kan lösa organisationen på olika sätt. Beroende på program och inriktningar anpassas organisationen efter elevens förutsättningar, förmåga, vilja och motivation. På yrkesinriktade program följer ibland elever från gymnasiesärskolan gymnasiegruppen i de mer praktiska momenten och läser de teoretiska ämnena tillsammans med andra elever från gymnasiesärskolan.

I Therese Mineurs³⁶ doktorsavhandling inom handikappvetenskap redogör hon bland annat för hur olika lösningar för elevernas utbildning kan organiseras i olika kommuner. Mineur konstaterar att utbildningen kan ge eleven en upplevelse av att funktionshindret minskas men det kan också tvärtom upplevas som att det skapas ett funktionshinder. De anpassningar skolan gör och det förhållningssätt personalen har kan alltså påverka elevens självbild. Kan man alltid vara säker på att beslutet att integrera eleven är fattat på elevens villkor, eller kan det vara så att det är på skolans villkor? De faktorer som kan motivera olika undervisningslösningar beskriver Mineur som en förhandling mellan verksamheternas förutsättningar, ramar och resurser och elevernas förutsättningar, förmågor och önskningar.

Undervisningstid och poäng

Bestämmelserna för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan skiljer sig väsentligt åt när det gäller elevens garanterade tid för undervisning. Gymnasieskolans elever avslutar i regel sina studier efter tre år. Eleverna i gymnasiesärskolan avslutar däremot för det mesta sina studier efter fyra år. Olikskheterna mellan de två skolformerna gör att en långsiktig planering är nödvändig när en elev är integrerad i den andra skolformen.

36 Mineur (2013), *Skolformens komplexitet – elevers erfarenheter av skolvardag och tillhörighet i gymnasiesärskolan*.

Under tre års heltidsstudier i gymnasieskolan tar eleven 2 500 gymnasiepoäng som är fördelade på olika ämnen och kurser beroende på vilket program och vilken inriktning eleven har valt. På de högskoleförberedande programmen är den garanterade undervisningstiden 2 180 timmar, medan de yrkesinriktade programmens garanterade undervisningstid är 2 430 timmar.³⁷

I gymnasiesärskolan ska studierna fördelas över fyra läsår och omfatta 2 500 gymnasiesärskolepoäng. Det ska vara heltidsstudier och den garanterade undervisningstiden är 3 600 timmar under de fyra läsåren.³⁸

Både gymnasieskolan och gymnasiesärskolan har poäng på sina ämnen och kurser men de har olika syfte, centralt innehåll och kunskapskrav. Därför går det inte att jämföra poängen mellan skolformerna. Till exempel har en 100-poängskurs i ämnet svenska markanta skillnader i det centrala innehållet beroende på vilken skolform kursen är skriven för. Detsamma gäller kunskapskraven.

Betyg och bedömning

Den lärare som undervisar integrerade elever behöver vara insatt i de båda skolformernas kursplaner för att kunna göra rätt bedömningar i relation till kunskapskraven.

I gymnasiesärskolans nationella program används beteckningarna A, B, C, D och E för de olika betygsstegen. A–E står för godkända resultat. Om en elev inte uppnår kraven för betyget E i en kurs, ska betyg inte sättas. Om eleven har nått målet för gymnasiesärskolearbetet sätts betyget E. För en elev som inte nått målen för gymnasiesärskolearbetet ska betyg inte sättas. Om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper på grund av att eleven har varit frånvarande ska betyg inte sättas.³⁹ Betyg ska sättas på varje kurs så fort den är avslutad och betygen ska föras in i en betygs katalog. Det är rektorn som ansvarar för att betygs katalogen förs på ett korrekt sätt. Rektorn ansvarar också för att eleverna får information om att de har rätt att få ett utdrag ur betygs katalogen.⁴⁰

I gymnasiesärskolans individuella program finns kravnivåer för grundläggande

37 16 kap. 15 § och 17–20 §§ skollagen.

38 19 kap. 17 § och 19–21 §§ skollagen.

39 18 kap. 23, 24 och 26 §§ skollagen.

40 8 kap. 8 och 9 §§ gymnasieförordningen.

respektive fördjupade kunskaper. Här sätts inga betyg men eleven ska ges ett intyg när kursen är avslutad.

Om en elev som är mottagen i gymnasiesärskolan har läst en kurs enligt gymnasieskolans ämnesplan ska eleven få betyg utifrån gymnasieskolans bestämmelser för betygssättning.

För att stödja och utveckla kunskap om bedömning och betygssättning behöver lärarna få möjligheter att föra kollegiala samtal och därigenom utveckla en gemensam bedömarkompetens. För lärare som undervisar i en klass där en elev från en annan skolform ingår är det viktigt att ge förutsättningar för övergripande möten med lärare i båda skolformerna. Stöd för kollegiala samtal och för att utveckla sin bedömarkompetens finns i ett antal stödmaterial som Skolverket har tagit fram.⁴¹

Dokumentation

Enligt skollagen ska alla elever i gymnasieskolan ha en individuell studieplan. Rektorn har ett särskilt ansvar för att skolan tar fram den individuella studieplanen i dialog med eleven och att planen blir reviderad vid behov. Det är viktigt att i den individuella studieplanen⁴² även dokumentera de anpassningar som görs för den elev som är mottagen i en annan skolform än den ordinarie.

Det är rektorns ansvar att se till att eleven får en samlad information om sin kunskapsutveckling och sin studiesituation på ett utvecklingssamtal varje termin.⁴³ Informationen ska ha sin grund i den individuella studieplanen och om eleven är under 18 år ska elevens vårdnadshavare också få ta del av informationen.

För att ha ett allsidigt underlag vid utvecklingssamtalen kan det vara bra att läraren dokumenterar och kontinuerligt bedömer på vilket sätt eleven når kunskapskraven.

Läs mer och ta del av konkreta exempel i Skolverkets stödmaterial *Den individuella studieplanen i gymnasieskolan* och *Den individuella studieplanen i gymnasiesärskolan*.

När en elev går över till en annan skolenhet ska läraren lämna skriftlig information till den nya skolenheten om de kurser som eleven har påbörjat men inte

41 www.skolverket.se/bedomning

42 16 kap. 25 §, 17 kap. 7 §, 19 kap. 26 § skollagen och 1 kap. 7 § gymnasieförordningen.

43 15 kap. 20 § och 18 kap. 20 § skollagen.

slutfört, det står i gymnasieförordningen.⁴⁴ Om en elev går över till en annan skol-
enhet eller avbryter studierna, ska han eller hon få ett utdrag ur betygskatalogen.

Att samtala om

- Vad ligger till grund för att det har beslutats om samverkan kring en elev som är mottagen i en annan skolform på vår skola?
- Vilka rutiner finns för att följa elevernas kunskapsutveckling?
- Hur ser skolledningen till att det finns tid för kollegiala samtal?

På sidan 30–35, finns avsnitten *Att arbeta med två kurs- eller ämnesplaner* och *Planeringen*. Innehållet i dessa avsnitt gäller i tillämpliga delar även gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.

⁴⁴ 8 kap. 9 § gymnasieförordningen och för elever som påbörjat sin utbildning före 30 juni 2013 gäller 13 kap. 24 § gymnasieförordningen.

Referenser

Lagar

Skollagen (2010:800).

Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Förordningar

Skolförordningen (2011:185).

Gymnasieförordningen (2010:2039).

Förarbeten

SOU 1974: 53, *Skolans arbetsmiljö*. Betänkande utgivet av Utredning om skolans inre arbete – SIA.

Proposition 2009/10:165, *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*.

Skolverkets allmänna råd

Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2011:149) och kommentarer *Planering och genomförande av undervisningen*.

Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2013:163) och kommentarer *Utvecklingsamtalet och den individuella utvecklingsplanen*.

Övrigt

Emanuelsson, I (1996) *Integrering – bevarad normal variation i olikheter*. I Rabe, T. & Hill, A. (red.) *Boken om integrering. Idé, teori, praktik*. Corona.

Jakobsson, I och Nilsson, I (2011), *Specialpedagogik och funktionshinder*. Natur och kultur.

- Johansson(2012), *Fyra rektorers syn på inkludering av särskoleelever i grund- och gymnasieskolan*. Malmö högskola.
- Mineur, T (2013) *Skolformens komplexitet – elevers erfarenheter av skolvardag och tillhörighet i gymnasiesärskolan*. Högskolan i Halmstad.
- Molin, M (2004) *Att vara i särklass – om delaktighet och utanförskap i gymnasiesärskolan*. Linköpings universitet.
- Nilholm, C (2006), *Inkludering av elever ”i behov av särskilt stöd”: vad betyder det och vad vet vi?* Myndigheten för skolutveckling.
- Nilholm, C och Göransson, K (2013) *Inkluderande undervisning – vad kan man lära av forskningen*. Specialpedagogiska skolmyndigheten.
- Rosenqvist, J. (1996). *Integration – ett entydigt begrepp med många innebörder*. Ingår i Rabe, T & Hill, A. (red.) (2001) *Boken om integrering. Idé, teori, praktik*. Studentlitteratur.
- Skolverket (2011), *Stöd för arbetet med den skriftliga individuella utvecklingsplanen*.
- Tideman, Rosenqvist, Lansheim, Ranagården, Jacobsson (2005), *Den stora utmaningen – om att se olikhet som resurs i skolan*. Högskolan i Halmstad och Malmö högskola.
- Tøssebro, J. (2004) *Integrering och inkludering*. Studentlitteratur.
- Vislie (2003), *From integration to inclusion focusing global trends and changes in the western european societies*. European Journal of Special Needs Education.

Bilaga 1

Att tänka på för dig som undervisar integrerade elever

Alla elever ska få sin utbildning utifrån de kursplaner som gäller i den skolform han eller hon är mottagen i. Här finns några frågor som kan vara ett stöd i arbetet med integrerade elever.

ELEVENS NAMN

	Ja	Nej	Kommentar
Finns beslut om anpassningar av timplanen?			
Planeras undervisningen av den integrerade eleven utifrån kursplanerna för den skolform eleven är mottagen i?			
Undervisas eleven efter den kursplan som gäller för den skolform som eleven är mottagen i?			
Bedöms eleven efter kunskapskraven i den skolformen som eleven är mottagen i?			
Följer eleven någon kursplan för den skolform eleven är integrerad i? Om ja, ange i så fall vilken eller vilka.			
Har eleven och vårdnadshavarna informerats om intyg, betyg och studieomdöme?			
Om eleven är mottagen i grundsärskolan: har eleven eller vårdnadshavaren begärt betyg?			

LÄRARE

DATUM

Blanketten finns som redigerbar pdf-fil på Skoverket.se

Vad innebär det att ha en inkluderande undervisning? Hur kan arbetet i klassrummet organiseras om planeringen ska utgå ifrån två läroplaner? Dessa och många andra frågor tas upp i det här stödmaterialet som vänder sig till skolor som har en eller flera integrerade elever. I materialet finns även frågor som kan tjäna som underlag i kollegiala diskussioner med avsikt att utveckla undervisningen för dessa elever.